

УДК 378.011.3-057.175:34

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.287681>

Наталія Чубінська, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”
Андрій Скочиляс, аспірант кафедри
педагогіки та інноваційної освіти
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН У СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається проблема обґрунтування педагогічної умови формування професійної майстерності викладачів правових дисциплін у середовищі закладу вищої освіти. Стверджується, що правова освіта має тенденцію до актуалізації з огляду на процеси розвитку суспільства та його руху у бік демократизації і глобалізації. Визначається, що правова компетентність належить до ключових, найголовніших якостей молоді людини і полягає у здатності активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права й обов'язки в умовах розвитку демократичного суспільства.

Ключові слова: професійна майстерність; педагогічні умови; викладачі; правові дисципліни; середовище закладу вищої освіти.

Лім. 10.

Nataliia Chubinska, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Pedagogy and Innovative Education Departmen,
Institute of Jurisprudence, Psychology and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University
Andrii Skochylyas, Postgraduate Student of the Pedagogy
and Innovative Education Departmen,
Institute of Jurisprudence, Psychology and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR DEVELOPING PROFESSIONAL COMPETENCE OF LEGAL DISCIPLINE TEACHERS IN A HIGHER EDUCATION INSTITUTION ENVIRONMENT

The article deals with the issue of justifying the pedagogical conditions for the formation of professional competence of teachers of legal disciplines in the environment of a higher education institution. It is argued that legal education tends to be updated in line with the processes of the development of the society and its movement towards democratization and globalization. The legal competence is determined to be one of the key qualities of a young person and lies in the ability to actively, responsibly, and effectively exercise civil rights and fulfill duties in the context of the development of a democratic society.

The emphasis is placed on the fact that today the most important task of legal education is the formation of self-awareness of children and young people, their ability to navigate in various socio-legal situations and make decisions that would correspond to both their own and national interests.

The question of forming professional mastery of education seekers and teachers of legal disciplines in the fields of a higher education institution is actively discussed by modern scholars. For example, contemporary researchers note that one of the main goals of national pedagogy is to cultivate respect for the Constitution, legislation, and state symbols; to raise awareness of the interconnection between the ideas of freedom, rights, and civic responsibility.

In the context of today's realities, new tasks are outlined for the formation of professional mastery of teachers of legal disciplines in the environment of a higher education institution, determined by the new social order. These include: shaping the legal worldview of teachers of legal disciplines in its national and global dimensions; developing the ability of all citizens to act within the framework of the law, properly respond to violations of their rights, and defend them; developing a new strategy of pedagogical interaction in the environment of a higher education institution; searching for effective forms and methods of forming professional competence of teachers of legal disciplines; studying the global experience of forming professional competence of teachers of legal disciplines in the environment of a higher education institution, and so on.

Keywords: professional competence; pedagogical conditions; teachers; legal disciplines; higher education institution environment.

Постановка проблеми. Важливою складовою становлення особистості та розвитку громадянського суспільства є сформована правова культура особистості. Цей про-

цес повинен починатися з раннього віку. Правова освіта має тенденцію до посилення власних позицій з огляду на процеси розвитку суспільства та його руху у бік демократизації та глобалізації. Саме тому

формування професійної майстерності педагога освітніх закладів усіх рівнів є обов'язковою умовою поступу держави.

Потреба активізації правового виховання громадян і формування професійної майстерності викладачів правових дисциплін зумовлена такими факторами:

- розбудова держави з міцним правовим ґрунтом вимагає творення її правової основи, що, своєю чергою, потребує юридичного просвітництва населення країни про ті зміни, які відбуваються у правовому полі;

- сфера правового регулювання стосується всіх – від дітей до дорослих, що ставить вимогу формувати відповідну правову компетенцію неповнолітніх і вміння педагогів формувати їх у здобувачів освіти;

- девальвація моральних і загальнолюдських цінностей, зниження життєвого рівня населення часто спричиняють поширення кримінальних зразків поведінки, які проникають у молодіжне середовище, що, своєю чергою, потребує компетентного протистояння суспільства, зокрема освіти, цим тенденціям;

- необхідність подолання юридичної некомпетентності серед усіх верств населення, зокрема з-поміж учнів та студентської молоді, передбачає також формування професійної майстерності викладачів правових дисциплін у середовищі закладів освіти.

Ще одним підтвердженням актуальності означеної проблеми є тенденція значного і сталого зростання злочинності. Правова освіта має всі можливості та засоби для протистояння цьому [3; 6; 8; 9].

Уважаємо також, що свідомий, системний і цілісний погляд на питання права, а також його ролі у житті людини формується у юнацькому віці, попри те, що його ази засвоюються з початкової школи. Саме тому проблема формування професійної майстерності викладачів правових дисциплін у середовищі закладу вищої освіти є важливою й актуальною в умовах сьогодення.

Метою нашого дослідження є обґрунтування педагогічних умов формування професійної майстерності викладачів правових дисциплін у середовищі закладу вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало дослідників намагалися сформулювати мету і завдання правового виховання в історичному аспекті та в умовах сьогодення. Серед них: Б. Андрусишин, О. Байталюк, Н. Бакланова, О. Іваній, Я. Кічук, Д. Клочкова, О. Овчарук, М. Подберезський та ін.

Питання формування професійної майстерності здобувачів освіти та викладачів правових дисциплін у середовищі закладу вищої освіти активно розглядаються сучасними ученими. Так, чимало із них зазначають, що однією з головних цілей національної педагогіки є виховання поваги до Конституції, законодавства, державної символіки; усвідомлення

особою взаємозв'язку між ідеями свободи, правами та громадянською відповідальністю [1; 3; 7]. Поряд з іншими громадянськими цінностями науковці визначають ще й такі:

- пошана до закону;
- самовідповідальність людини;
- права особи (на життя, повагу своєї гідності, безпеку, приватну власність тощо);
- недоторканість особи;
- право на свободу думки, совісті, релігії, участі в політичному житті;
- готовність до захисту індивідуальних прав і свобод інших осіб тощо [8; 9].

Виклад основного матеріалу. Вчені наголошують, що сьогодні найважливішим завданням правового виховання є формування самосвідомості дітей та молоді, їх уміння орієнтуватися у різноманітних соціально-правових ситуаціях і приймати такі рішення, які відповідали б як власним, так і державним інтересам [4; 9].

Актуальність і життєва необхідність правових знань та правового виховання обґрунтовується дослідниками, котрі визначають їх як організаційний системний вплив на свідомість людини з метою формування правової культури [3; 7; 10].

Пріоритетними завданнями правового виховання особистості в умовах сьогодення вважаємо такі:

- формування у дітей та молоді поваги до права й закону на рівні особистого переконання;
 - становлення у молоді правової свідомості та формування правової компетентності;
 - попередження й усунення правопорушень серед громадян шляхом свідомого і системного користування правовими знаннями;
 - розробка ефективних організаційних форм, сучасних методів і засобів правовиховного впливу на молодь;
 - науково-методичне обґрунтування способів та засобів профілактики молодіжних правопорушень;
 - уміле використання правових компетентностей, набутих молоддю у процесі освіти в закладах різних типів у повсякденному житті та суспільній практиці;
 - розвиток соціальної активності громадян, удосконалення професійної майстерності викладачів правових дисциплін;
 - пошук ефективних шляхів формування професійної майстерності викладачів правових дисциплін у середовищі закладу вищої освіти.
- Задля формування професійної майстерності педагогів правових дисциплін у середовищі закладу вищої освіти вчені пропонують створення такої моделі освіти, у якій навчальні компоненти забезпечували б молоді реалізацію таких пріоритетних завдань:
- розвиток теоретичного компонента правової компетентності;

- розвиток прикладного аспекту правової компетентності майбутнього педагога, який покликаний реалізувати цілі та завдання означених процесів.

Отже, основними умовами і засобами формування правової компетентності у педагогів є правове просвітництво, правове виховання та соціалізація у правовому середовищі закладу вищої освіти і, як остаточний результат, – сформовані правові компетентності дітей, молоді та дорослих.

Широка і цілісна поінформованість громадян про закон та право, їх глибоке знання молоддю приводить, зрештою, до гармонізації суспільного співжиття, зміцнення його європейського вектора, удосконалення держави і створення комфортного клімату у соціумі: “Знання закону може сприяти також суспільно корисній поведінці. Молода людина має знати, наприклад, які дії, згідно із законом, є не злочинними, а, навпаки, нормативно і морально виправданими, відповідно до певної статті Кримінального кодексу, якщо вони здійснені у стані необхідної оборони, тобто при захисті інтересів держави або особистості від суспільно небезпечного посягання шляхом спричинення шкоди нападникові” [3, 115–124].

Аналіз науково-педагогічних та правових джерел свідчить, що в умовах сьогодення для українських освітян завдання правового виховання молоді є актуальним і складним. Їхні сутність та педагогічні умови полягають у:

- озброєнні молоді правовими знаннями та формування правових компетентностей задля широкого використання у громадському житті;

- виховання у громадян правосвідомості та законопослушності;

- попередження правопорушень серед усіх верств населення тощо.

Поряд з ними окреслюються й нові завдання формування професійної майстерності викладачів правових дисциплін у середовищі закладу вищої освіти, зумовлені новим соціальним замовленням:

- формування правового світогляду викладачів правових дисциплін у його державному та глобальному вимірі;

- формування уміння усіх громадян діяти в рамках закону, правильно реагувати на порушення своїх прав і відстоювати їх;

- вироблення нової стратегії педагогічної взаємодії у середовищі закладу вищої освіти;

- пошук ефективних форм та методів формування професійної майстерності викладачів правових дисциплін;

- вивчення світового досвіду формування професійної майстерності викладачів правових дисциплін у середовищі закладу вищої освіти тощо.

Висновуючи, стверджуємо, що педагогічні умови формування професійної майстерності викладачів правових дисциплін у середовищі закладу вищої освіти передбачають:

- урахування сучасних тенденцій розбудови правової держави;

- широке поінформування усіх вікових категорій населення про зміст правової освіти;

- використання педагогами доцільних та результативних форм і методів задля формування правових компетенцій громадян;

- створення моделі компетентнісного правового виховання й навчання;

- уміле формування правових компетенцій у дітей та молоді;

- розбудову громадянського суспільства в країні тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проблема правової культури особистості, гармонійне та законодавчовідповідне функціонування суспільного організму безпосередньо залежить від професійної майстерності педагогів, правової атмосфери в середовищі закладу вищої освіти, сформованості вміння у суб’єктів освітньої діяльності вміло й доцільно користуватися правовими знаннями і компетенціями у щоденному житті.

Додаткового дослідження, на нашу думку, потребують прикладні аспекти означеної проблеми у порівняльному ключі. Ґрунтовного вивчення і розвитку вимагає також проблема удосконалення форм і методів формування професійної майстерності викладачів правових дисциплін у середовищі закладу вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусишин Б.І. Підготовка правознавчих кадрів для освітньої галузі. *Юридичні читання молодих вчених* : збірник матеріалів Всеукраїнської наук. конф. 23–24 квітня 2004 року. Київ, 2004. С. 3–13.

2. Байталюк О.М. Основи освітнього права та правове регулювання діяльності навчальних закладів України : навч. посіб. для учасників проєкту “Правова компетентність освітян – запорука верховенства права в освіті”. Київ : Видавничий дім “Плєяда”, 2010. 69 с.

3. Бакланова Н. Формування правової компетентності майбутніх учителів. *Освітологічний дискурс*. 2016. № 2 (14). С. 115–124.

4. Іваній О.М. Діагностика сформованості правової компетентності майбутнього вчителя. *Імідж сучасного педагога*. 2012. № 8 (105). С. 32–37.

5. Іваній О.М. Структурно-змістова модель формування правової компетентності майбутнього вчителя у навчально-виховному процесі університету : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – “Теорія і методика професійної освіти”. Харків, 2012. 20 с.

6. Кічук Я.В. Правова компетентність майбутнього фахівця – пріоритетне завдання громадянської освіти у вищій школі. *Вісник Львів. ун-ту*. 2008. Вип. 23. Серія : Педагогіка. С. 141–147.

7. Клочкова Д.М. Взаємозв’язок формування правової компетенції майбутнього вчителя з правовим вихованням особистості. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2011. № 12 (223). С. 168–174.

8. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід в освіті: Загальноєвропейські підходи. *Інформаційні технології і*

засоби навчання. 2009. № 5 (13). URL: <http://www.ime.edu.ua.net/em.html>

9. Подберезький М.К. Проблема формування національної правової культури : монографія. Харків : "ЕДЕНА", 2003. 168 с.

10. Сидорчук І. Формування громадянської й правової компетентності на уроках правознавства. *Історія України*. 2007. № 48. С. 7–9.

REFERENCES

1. Andrusyshyn, B.I. (2004). Pidhotovka pravoznavchykh kadriv dlia osvithoi haluzi [Training of legal personnel for the educational sector]. *Legal readings of young scientists: a collection of materials of the All-Ukrainian Scientific Conference*. April 23–24, 2004. Kyiv, pp. 3–13. [in Ukrainian].

2. Baitaliuk, O.M. (2010). Osnovy osvithoi prava ta pravove rehuliuвання diialnosti navchalnykh zakladiv Ukrainy [Fundamentals of educational law and legal regulation of educational institutions of Ukraine]. Education manual for participants of the project "Legal competence of educators – a guarantee of the supremacy of law in education". Kyiv, 69 p. [in Ukrainian].

3. Baklanova, N. (2016). Formuvannya pravovoi kompetentnosti maibutnix uchyteliv [Formation of legal competence of future teachers]. *Educational discourse*, No. 2 (14), pp. 115–124. [in Ukrainian].

4. Ivani, O.M. (2012). Diahnostyka sformovanosti pravovoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia [Diagnostics of the formation of the legal competence of the future teacher]. *The image of a modern teacher*. No. 8 (105). pp. 32–37. [in Ukrainian].

5. Ivani, O.M. (2012). Strukturno-zmistova model formuvannya pravovoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia u navchalno-vykhovnomu protsesi universytetu [Structural and content model of formation of legal competence of the future teacher in the educational process of the university]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv, 20 p. [in Ukrainian].

6. Kichuk, Ya.V. (2008). Pravova kompetentnist maibutnoho fakhivtsia – priorytetne zavdannia hromadianskoi osvity u vyshchii shkoli [Legal competence of the future specialist is a priority task of civic education in higher education]. *Herald Lviv University. Vol. 23. Series Pedagogy*. pp. 141–147. [in Ukrainian].

7. Klochkova, D.M. (2011). Vzaimozv'язok formuvannya pravovoi kompetentsii maibutnoho vchytelia z pravovym vykhovanniam osobystosti [The relationship between the formation of the legal competence of the future teacher and the legal education of the individual]. *Herald of the Luhansk National University named after Taras Shevchenko*. No. 12 (223). pp. 168–174. [in Ukrainian].

8. Ovcharuk, O.V. (2009). Kompetentnisnyi pidkhid v osviti: Zahalnoievropeiski pidkhody [Competency approach in education: Pan-European approaches]. *Information technologies and teaching aids*. No. 5 (13). Available at: <http://www.ime.edu.ua.net/em.html> [in Ukrainian].

9. Podberezskyi, M.K. (2003). Problema formuvannya natsionalnoi pravovoi kultury [The problem of formation of national legal culture: monograph]. Kharkiv, 168 p. [in Ukrainian].

10. Sydoruk, I. (2007). Formuvannya hromadianskoi y pravovoi kompetentnosti na urokakh pravoznavstva [Formation of civil and legal competence in jurisprudence classes]. *History of Ukraine*. No. 48. pp. 7–9. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.08.2023

“Якщо хочеш, щоб у тебе було досить вільного часу, щодня читай... Не шкодуй часу на те, щоб глибоко осмислити сутність фактів, явищ, закономірностей, з якими маєш справу”.

*Василь Сухомлинський
український педагог, публіцист, письменник, поет*

“Увесь сенс життя полягає в нескінченному завоюванні невідомого, у вічному зусиллі пізнати більше”.

*Еміль Золя
французький письменник*

“Роками накопичений досвід може посперечатися із знанням”.

*Рассел Лінкольн Акрофф
американський вчений*

“Людина, що володіє вродженим талантом, відчуває найбільше щастя тоді, коли використовує цей талант”.

*Йоганн Вольфганг фон Гете
німецький поет*

